

U ime Allaha, Milostivog, Svemilosnog

Nakon zahvale Allahu Uzvišenom i salavata na našeg prvaka, Allahovog Poslanika, sallallahu ‘alejhi ve sellem, molim Allaha Svevišnjega da ova knjiga, kao novo izdanje u nizu izdanja moje biblioteke, bude jedan korak na putu upute i svjetlost koja će obasjavati stazu vjerovanja. U svemu tome, od Allaha Svemilosnog tražim uputu i podršku.

— Muhammed Mutevelli eš-Ša’ravi

I

ZNAČENJE DOVE

Dova (ar. ed-du‘ā’) znači poziv, dozivanje ili molba upućena od strane niže rangiranog ka višem, od strane slabijeg ka jačem. Dova u značenju molbe može se uputiti samo onome ko je jači i koji posjeduje veću moć od onoga koji poziva i moli. Ako govorimo o dovi kao ibadetu koji se upućuje Uzvišenom Allahu, u tom slučaju mi dozivamo i molimo Njega, za Kojega u cijelom kosmosu nema ničega teškog, niti nemogućeg.

Kada nešto poželiš, a svojom snagom to ne možeš ostvariti, onda se obraćaš Najvećem u cijelom svemiru, Onome Koji nije ograničen bilo kakvim uzročno-posljedičnim zakonitostima ili uvjetima. U takvom stanju, ti zavapiš: ”Ja Rabbi!” (”Moj Gospodaru!”), obraćajući se Sili koja je stvorila cijeli univerzum i sve uzročno-posljedične zakonitosti u njemu, nadajući se da će On, Uzvišeni i Svemogući, udovoljiti tvom pozivu i ispuniti tvoju želju koju osobnim trudom ne možeš ostvariti.

Čovjek u dovi uvijek traži ono što misli da je dobro za njega. Svako od nas, naravno, želi sebi dobro, međutim, to dobro koje tražimo u dovi mi poimamo sa svog ličnog stanovišta i na os-

novu usvojenih spoznaja. Tako neko vidi dobro u imetku, pa ga traži u dovi, druga osoba vidi dobro u nekom utjecajnom položaju, pa moli Uzvišenog Allaha da mu ga podari. Čak i u slučaju kad čovjek upućuje dovu protiv nekoga, da ga zadesi nesreća i kad proklinje, on opet traži i moli za sebe, jer kroz takvu dovu on ustvari traži utjehu za svoju povrijeđenu sujetu i pokušava otkloniti osjećaj potištenosti i tjeskobe u grudima, s obzirom da smatra kako ga je onaj protiv koga moli uvrijedio ili bespravno oduzeo neko njegovo pravo.

Dova je, također, čovjekovo priznavanje vlastite slabosti i nemoći, pa iz tog razloga može se primijetiti da osoba koja je u stanju ostvariti neki cilj svojom snagom ili imetkom, ne upućuje dovu Uzvišenom Allahu. Zašto bi neko upućivao dovu ako sâm može ostvariti ono što je zaželio?! Upravo tu sliku predočava nam časni Kur'an: **”Uistinu, čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti”** (El-‘Alek, 6.–7.), što znači: Čovječe, kad god se osjetiš neovisnim i sposobnim da svojim trudom ostvariš neki cilj, ti iz nehajnosti i nemara zaboraviš na Svevišnjeg Allaha i Njegovu moć. Danas je ova pojava veoma primjetna među nama. Što više napreduje ljudska civilizacija, ljudi se osjećaju neovisnim, misle da su postali bogatiji i napredniji i obuzima ih osjećaj moći, pa u takvom stanju malo se sjećaju Allaha i ne spominju Ga.

Čovjek je u prošlosti tragao za vodom i mnogo se mučio u njenom pribavljanju: kopao je bunareve i duboka stjecišta za vodu u kojima bi se sabirala kišnica i voda iz podzemnih rukavaca. Čovjek se selio iz mjesta u mjesto tragajući za vodom. Pročitajmo riječi Uzvišenog: **”Zar ne vidiš da Allah spušta s**

neba kišu pa je u izvore u zemlji razvodi, a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi, zatim se ono osuši i ti ga vidiš požutjelog, i najzad ga skrši. To je, doista, pouka za one koji su pametni.” (Ez-Zumer, 21.)

U prošlosti su ljudi za svoje životne potrebe koristili spomenute izvore vode i bunareve koje su kopali, pa ako se desi da ne nađu vodu, oni bi dizali ruke ka nebu i ponizno dozivali: ”Naš Gospodaru!” Zatim je ljudska zajednica uznapredovala, te je čovjek, koristeći spremnike i rezervoare za vodu, uspio dovesti vodu do svakog domaćinstva, pa samo otvoriš slavinu i voda poteče u tvojoj kući. Šta se tada dešava? Da li će čovjek u takvom stanju, ako nestane vode, povikati: ”Moj Gospodaru!” Sigurno da neće! Sve što će reći je: ”Pozovite firmu za napajanje vodom da ukloni kvar.” Ako problem bude složeniji, kazat će: ”Obavijestite nadležnu gradsku službu o problemu” ili: ”Upoznajte predstavnike okruga sa situacijom.” Tako se po naša savremeni čovjek u svim životnim okolnostima i problemima. Napredak civilizacije rješava sve njegove probleme i on, umjesto da zahvali Svemilosnom Allahu na podarenim blagodatima i znanju koje mu olakšava život, okreće se od Allaha. Čovjek je zbog svoje nepromišljenosti i zanesenosti nezahvalan Svevišnjem Allahu. On vidi Allahove blagodati, ali ne vidi i neće da prizna Darovatelja tih blagodati, baš onako kako to Kur'an opisuje: ”(Allah je) **Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele – tako ćete i vi biti oživljeni.**” (Ez-Zuhruf, 11.)

Kad otvorimo slavinu i voda poteče, trebamo se prisjetiti da nam tu vodu nije stvorila ili napravila neka tvornica vode ili

firma za snadbijevanje vodom, već ju je, za našu korist, stvorio i s neba iz oblaka spustio Svemogući Allah. Naša je dužnost pripisati blagodat njenom stvarnom darovatelju i dostojno mu se zahvaliti, a darovatelj je Uzvišeni Allah. Nažalost, mi gledamo na uzroke i oslanjamo se na njih, a zaboravljamo na uzročnika – Allaha, Koji sve pokreće i daje. To nije slučaj samo u ovom primjeru sa vodom, već se tako ponašamo u svim prilikama.

Ako se osvrnemo na savremena prevozna sredstva: avion kojim letimo, auto kojim se s lahkocom prevozimo iz nekog mjesta u drugo, ili, naprimjer, ako razmislimo o liftu koji nam olakšava penjanje i spuštanje, naročito u visokim soliterima – u svemu tome trebamo se prisjetiti stvarnog darovatelja tih blagodati, a to je Allah Mudri.

Svi izumi i pomagala savremene civilizacije napravljeni su od sirovina koje je Uzvišeni Allah stvorio na Zemlji. Napravili su ih umovi koje je također stvorio Svevišnji Allah. On im je dao snagu da razmišljaju, zapažaju i povezuju stvari i, na kraju, On ih je uputio na mudrost i svrhu onoga zbog čega je stvorio i dao neku blagodat. Drugim riječima kazano: znanje je dar Božiji, razum je dar Božiji, a i sirovine ili materija koju čovjek oblikuje također su dar Božiji!

Iako je istinski darovatelj Uzvišeni Allah, mi se koristimo Njegovim darovima kao da to baš tako mora biti, ne razmišljajući i ne pitajući se odakle nam one i zbog čega, ne zapažajući da su to Božiji darovi koje nam je On podario. Žalosna je činjenica da čovjek, što više ima, sve manje zahvaljuje.

Dužnost čovjeka je da se sjeti Svevišnjeg Allaha i da Ga spomene pri svakoj novoj blagodati koju mu On podari, a na-

kon što se njome okoristi, tada ima i obavezu da Mu se zahvali. Uzvišeni Allah voli da čuje glasove Svojih odanih robova kada Ga mole i traže od Njega. On doista voli da čuje riječi: ”Ja Rabbi!” (”Moj Gospodaru!”), koje lepršaju sa usana vjernika. Ponekad se Svemilosni Allah ne odazove odmah pozivu molitelja, kako bi slušao glasove koji Ga dozivaju.

S druge strane, Uzvišeni Allah prezire glasove i pozive nevjernika. Iz tog razloga odmah udovoljava njihovim molbama kada Ga zamole i daje im od dunjaluka ono što traže, bez imalo odlaganja. Darivanje dunjaluka i materijalnih dobara kod Boga ne predstavlja nikakvu vrijednost. Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, u hadisu kaže: ”Kada bi ovozemaljski svijet kod Allaha vrijedio i koliko krilo mušice, ne bi dopustio nevjerniku da u njemu popije ni gutljaja vode.”

Semantičko značenje dove je poziv ili dozivanje, a može se koristiti i u drugim kontekstima. Ako dovu posmatramo na razini ljudi imamo slučaj da nadređeni ”moli”, upotrebljavajući izraz du‘ā’ (dova), i tada je ona naredba ili imperativ, tj. kada pretpostavljeni traži (poziva) podređenog, njegov poziv je obli-gacijske prirode. Nekada čovjek traži (poziva, moli) njemu ravnog u položaju i to nazivamo uslugom. U trećem slučaju termin du‘ā’ (dova) dolazi u kontekstu kada podređeni traži nešto od nadređenog, što se naziva molbom.¹

Želimo li razmotriti sintaktičku strukturu riječi Uzvišenog: رَبِّ اغْفِرْ لِي – ”Rabbigfir lī” (”Gospodaru moj, oprosti meni”)²,

¹ Dakle, u svim situacijama korišten je jedan izraz: du‘ā’ (dova, molba), ali se, ovisno od konteksta, pojavljivao u različitim značenjima.

² El-A‘rāf, 151.

neupućeni u arapski jezik kazat će: ”Riječ رَبِّ – ’Rabbi’ je dozi-
vani (munādā) ispred kojeg je skrivena čestica za dozivanje يَا –
'jā', a اَغْفِرْ لِي – 'igfir lī' je glagol u imperativu”, što je, naravno,
laički iskaz. Poznavalac arapskog jezika će iznijeti sasvim dru-
gačije mišljenje: ”Riječ رَبِّ – ’Rabbi’ je stilistička forma za is-
kazivanje dove ili molbe, ispred koje je skrivena čestica za do-
zivanje يَا – 'jā', a اَغْفِرْ لِي 'igfir lī' je glagol u formi imperativa
kojim se iskazuje značenje upućene dove.”

Dova u stručnom značenju može se definisati kao ”iskazi-
vanje potrebe koju rob traži i moli od svoga Gospodara”. Dova
sadrži tri elementa:

0. onaj koji traži i moli, a to je čovjek, Božiji rob;
0. onaj od koga se traži i koji može udovoljiti zahtjevu dove,
a to je Uzvišeni Allah i
0. ono što se traži, tj. srž ili zahtjev dove.

Svevišnji Allah je Taj Koji je postavio zakone ili uzročnike
u svemiru kojeg je stvorio i zato se vjernik nikada ne oslanja
na te uzroke, već na njihovog Stvoritelja. On ne upućuje dovu
uzrocima, već Gospodaru i Upravitelju uzroka.

Čovjek često upućuje dovu Uzvišenom Allahu i, usljed svog
ograničenog znanja, ljudske manjkavosti i pogrešnog promiš-
ljanja, traži od Njega nešto, misleći da je u tome za njega dobro
i uspjeh, ali Svemilosni Allah ne uslišava njegovu dovu, jer On,
Čije je znanje apsolutno i sveobuhvatno, zna da je to zlo i ne-
sreća za onoga koji moli, pa tako odbijanje te dove ustvari za
čovjeka bude milost i nagrada.

Da bolje shvatimo ovu činjenicu navest ćemo jedan primjer: Sin traži od oca da mu kupi pištolj radi lične sigurnosti, jer će ga se zbog toga ljudi pribojavati i bit će spremniji da se zaštiti u slučaju opasnosti. Ako ovu molbu gledamo iz perspektive sina, on je potpuno u pravu, no, u stvarnosti to nije baš tako. Postoji mogućnost da će se sin, s obzirom da posjeduje pištolj, olahko upuštati u svađe i sukobe s ljudima, što ima za posljedicu napetost, psihičku rastrojenost i nekontrolisano ponašanje, pa se može desiti da ispali hitac u svog protivnika i tako oduzme život nevinog čovjeka ili može svojim ponašanjem izazvati nekoga ko će njemu oduzeti život. Gledano na problem iz ove perspektive, ispravnije je i bolje za samog sina da otac ne udovolji njegovom zahtjevu. Sin će na takav odnos oca prema njemu gledati kao na onemogućavanje samoodbrane i postizanja sigurnosti, jer su mu skrivena razmišljanja oca i njegovi razlozi za odluku. Međutim, otac je dokučio suštinu stvari i izvagao korist i štetu, pa je na osnovu toga i postupio.

DOVOM SE POSTIŽE DOBRO ILI, ZBOG NEZNANJA, TRAŽI ŠETNO I NEKORISNO

Čovjeku je ostavljeno na volju da traži bilo šta, ako u tome vidi dobro za sebe, ali on mora obratiti pažnju i na neuslišavanje dove, smatrajući odbijanje dove dobrim za sebe i korisnim, prepuštajući Uzvišenom Allahu da presudi o koristi ili štetnosti dove za njega, molitelja. Iz tog razloga nedopustivo je da molitelj osjeća bilo kakvu nelagodu ili nezadovoljstvo što Uzvišeni

nije uslišao njegovu dovu. O tome upravo govori kur’anski ajet: **”Čovjek (kad moli) i proklinje i blagosilja; čovjek je doista nagao.”** (El-Isrā’, 11.)

Milostivi Allah nas podučava da vaga ispravnosti i korisnosti stvari nije u našim rukama. U tom kontekstu On kaže: **”...moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.”** (En-Nisā’, 19.) U drugom ajetu, Uzvišeni Allah je objavio: **”...vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas...”** (En-Nūr, 11.)

Kada Uzvišeni Allah ne usliša tvoju molbu, ne misli da je to znak Njegove srdžbe ili kazne. Ne, to je znak veličine Njegovog gospodarstva – rubūbijjeta, jer On, Svemilosni, ne samo da želi zadovoljiti Svoga roba, već hoće da mu podari ono što je najbolje i najkorisnije za njega. Kada bi Uzvišeni Allah uslišavao i udovoljavao svakoj molbi Svojih robova, bila ona dobra ili štetna za njih, ljudi bi se doista našli u velikim problemima i nedaćama.

Šta mislite da Svevišnji Allah usliša kletvu majke koja iz srdžbe moli protiv svoga djeteta i viče: ”Bože, zamotaj me u crninu i neka mi ljudi za njega saučešće iskazuju!”, ili izriče kletvu: ”Bože, uzmi ga k Sebi i riješi me muka!” Svaka majka bi, u slučaju da ova dova bude uslišana, osjećala tugu, bol i srčano kajanje zbog svojih riječi, ma koliko velika bila njena srdžba. Kad se pribere i povrati svijesti, ta majka moli Boga da ne usliša njene kletve, jer ih je izrekla iz revolta i nesvjesno. Sve su to psihička stanja kroz koja prolazi čovjek i u kojima pronalazi izlaz u dovi, pa poviče, pogleda usmjerenog ka nebu: ”Moj Gospodaru!” i moli, a kada se povrati u zbilju i razum nadv-

lada osjećanja, čovjek se osjeća sretnim i zadovoljnim što mu se Gospodar nije odazvao.

VRIJEME DOVE

Dovu treba upućivati uvijek, svakog časa i na svakom mjestu, jer ona predstavlja čvrstu vezu između pokornog roba i njegovog Gospodara. Ako se čovjek obraća dovom Uzvišenom Allahu u svakom stanju, Svemilosni će biti uz njegovu svaku pomisao i radnju, a, kao takav, rob neće zalutati, niti će biti nesretnan. Kada čovjek osjeti u svome srcu da je cijeli svemir bespomoćan i u stanju ovisnosti, a da je samo Uzvišeni Allah neovisan i kadar sve učiniti, ta činjenica će ga približiti i učvrstiti u ispravnom vjerovanju.

Traženje podrške i pomoći od Svemogućeg Allaha u svim poslovima predstavlja idealan metod sigurnog i smirenog života, s obzirom da takvo postupanje ima za posljedicu konstantnu svijest da je Uzvišeni Allah Svojom snagom, moći i veličinom uz Svoga roba, a to neminovno u srce čovjeka ulijeva smiraj i zadovoljstvo; jer, pored Allaha ne postoji veliki, pored Allaha ne postoji moćni, pored Allaha nema snažnoga.

Dok dozivaš i moliš Uzvišenog Allaha, ti se oslanjaš na Onoga Koji je pouzdan, Onoga Koji je Živi (El-Hajj) i neće umrijeti, Koji je Prisutni (El-Mevdžūd) i neće nestati, Koji je Svemoćni (El-Kadīr) i Čija snaga ne slabi, niti prestaje. Kad god Ga pozoveš, On je snažan i moćan da ti se odazove i udovolji tvojoj molbi. A kako i ne bi, ta On sve čuje i sve zna! Ti ne izlaziš izvan sveobuhvatnosti Njegovog sluha i vidi niti

za jedan jedini tren. Kad podigneš ruke i pozoveš, On te čuje i vidi, jer On, Uzvišeni, nad svemirom bdije i uzdržava ga, a da Ga pritom ne obuzimaju ni slabost, ni drijemež, niti san. Pročitaj riječi Gospodara svjetova: **”Allah je – nema boga osim Njega – Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san...”** (El-Bekare, 255.) On je uvijek uz Svoje robove, ne zapostavlja jući niti za trenutak ono što je stvorio. Njemu je sve pokorno i niko ne izlazi izvan sveobuhvatnosti moći Njegove. Sve je potčinjeno Njegovom stvaralačkom htijenju. On je čovjeku ostavio slobodu volje da izabere put pokornosti ili grijeha, a da je htio, mogao je sve ljude učiniti pokornim. Uzvišeni Allah je objavio Svome poslaniku Muhammedu, sallallahu ‘alejhi ve sellem: **”Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici? Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli.”** (Eš-Šu‘arā’, 3.–4.)

Gospodar Veliki je Svojom voljom ostavio mogućnost ljudima da vjeruju ili ne vjeruju, pa je vjernicima dao snagu da vjeruju, a nevjernicima snagu da čine grijeha. Uz sve to, On je prezreo čin upućivanja molbe i vapaja nekome drugom pored Njega i ne voli da se ljudi okreću onome što je On stvorio. Poslušajmo kur’anski ajet: **”Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? A oni te plaše onima kojima se, pored Njega, klanjaju. Onoga koga Allah ostavi u zabludi – niko ne može na Pravi put uputiti.”** (Ez-Zumer, 36.)

Ako iskreno uputiš dovu samo Uzvišenom Allahu, uvjeren si da niko ne pruža pomoć osim Njega i da samo On može izmijeniti stanje. U slučaju da zamoliš čovjeka koji ima vlast i ugled, ti tražiš od onoga koji ne može izmijeniti stanje i koji

ne posjeduje neograničenu moć i snagu, jer moliš onoga koji živi na prevrtljivom dunjaluku. Danas taj čovjek ima neku moć i vlast, ali to sutra lahko može izgubiti, možda je danas imućan, ali preko noći može osiromašiti, danas je živ, ali sutra će umrijeti. Nadaš se da će udovoljiti tvojoj molbi, a on se, možda, okomi i rasrdi na tebe. Međutim, kad zamoliš Uzvišenog Allaha, od Njega ti dolazi samo dobro. I kada bi svim ljudima udovoljio i dao ono što traže, On ne bi osiromašio i Njegove riznice ne bi se ispraznile. On je Opskrbitelj (Er-Rezzāk), Koji daje, kome On hoće, bez mjere i povoda.

U hadisi-kudsiji navode se riječi Uzvišenog: ”O, robovi Moji! Svi ste vi u zabludi, osim onoga kojeg Ja uputim, zato molite od Mene uputu, Ja ću vas uputiti. Svi ste vi siromašni, osim onoga kojeg Ja imućnim učinim, pa molite od Mene opskrbu, Ja ću vas opskrbiti. Svi ste vi grješni, osim onoga kome Ja oprostim, pa onaj ko među vama zna da Ja praštam, neka oprost od Mene ište, Ja ću mu grijeha oprostiti, Meni je to lahko učiniti. Kada biste se svi vi, prvi i posljednji, živi i mrtvi, ljudi i džini, sakupili i pokazali vjerovanje poput vjernika najčestitijeg srca među robovima Mojim, to ne bi povećalo Moju moć niti za veličinu krila mušice. A isto tako, kada biste se svi vi, prvi i posljednji, živi i mrtvi, ljudi i džini, sakupili i nevjeru pokazali poput nevjernika najkrućeg i najrazvratnijeg srca, to ne bi umanjilo Moju moć niti za veličinu krila mušice. Kada biste se svi vi, prvi i posljednji, živi i mrtvi, ljudi i džini, sakupili na jednom mjestu, a potom svi od Mene zatražili sve ono za čim čeznete, pa vam Ja svima udovoljio i dao ono što tražite, to ne bi umanjilo ono što imam osim onoliko koliko bi se umanjilo more kada bi neki

od vas u njega zamočio iglu, a potom je izvukao. To je zato što sam Ja Dževvād – Darežljivi, Mādžid – Slavni, radim što mi je volja. Moja nagrada je samo jedna riječ, a i Moja kazna je samo jedna riječ. Kad nešto hoću, Ja samo kažem: 'Kun' – 'Budi!', i ono postane!”

DOVA JE SRŽ IBADETA

Dova je srž ili suština ibadeta, jer ona predstavlja okretanje ka Uzvišenom Allahu i predavanje Njemu u svim situacijama, priznavanje slabosti i mizernosti ljudske snage pred snagom i moći Allahovom, te prisjećanje čovjeka na Uzvišenog Allaha. U teškim i bezizlaznim situacijama svi grješnici, zalutali i nevjernici ne dozivaju nikoga drugog do Svemogućeg Allaha, a to je zato što čovjek u tegobi i krizi ne može lagati samoga sebe. Čovjek u svojoj prirodi i urođenim osjećajima nosi pouzdano znanje o tome da samo Uzvišeni Allah posjeduje apsolutnu moć i snagu da izmijeni situaciju. Uzvišeni je objavio u Kur'anu: **”Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo, on nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade.”** (Jūnus, 12.) Na drugom mjestu, Uzvišeni nam predočava još jedan postupak čovjeka u tegobi: **”On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u lađama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naide silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni**

se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: 'Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!'" (Jūnus, 22.)

U kritičnim situacijama čovjek ne doziva nikoga pored Svevišnjeg Allaha. Na taj vapaj, Uzvišeni Allah se odazove i spasi ih, ali se oni nakon toga opet odmeću i zaboravljaju da su doživjeli Allaha, Stvoritelja, i dali Mu zavjet. Uzvišeni Allah je postavio dovu između Sebe i Svoga roba bez ikakvog posrednika i stoga ona predstavlja izravan poziv i dozivanje Svemilosnog Allaha.

Prilikom učenja Kur'ana, primijetiti ćemo da, kad vjernici ili neko drugi pitaju Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, o nečemu, ubrzo iza toga slijedi odgovor od strane Uzvišenog Allaha, a ajet započinje sa imperativom Poslaniku: "Reci!" Naprimjer: **"Pitaju te o mladacima. Reci: 'Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk'..."** (El-Bekare, 189.) Ili: **"A pitaju te o planinama, pa ti reci: 'Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i razasuti.'"** (Tāhā, 105.) I u mnogim drugim ajetima nailazimo na istu formu rečenice koje započinju sa naredbom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem: "Reci!", čime Uzvišeni Allah ukazuje na to kako je odgovor Njegovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, na postavljeno pitanje, ustvari, odgovor kojeg je on, sallallahu 'alejhi ve sellem, dobio putem objave. U jednom slučaju na postavljeno pitanje Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, kur'anski odgovor je izostavio riječ "Reci!" Radi se o ajetu: **"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli..."** (El-Bekare, 186.) Uzvišeni nije kazao: "Reci im: 'Ja sam blizu!'", kako bi spomenuti odgovor bio direktni odziv i

pojašnjenje od strane Samilosnog Allaha. To nas podsjeća da je dova direktni odnos (ili molitva) čovjeka prema Bogu, a tu povezanost i taj direktni odnos roba prema njegovom Gospodaru i Svevilosni Allah voli i njeguje. Uvijek, kada podigneš ruke u dovi i zavapiš: ”Ja Rabbi!” (”Moj Gospodaru!”), ti uspostavljaš direktan odnos sa svojim Gospodarom. U dovi reci šta hoćeš i traži šta želiš, to će ostati tajna između tebe i tvoga Gospodara. Svevišnji Allah želi da nam ukaže na to koliko je On blizu Svojih robova, te kako su mu Njegovi pokorni robovi bliski, pozivajući ih da Ga dozivaju i mole u svakom času. Od poniznog roba se zahtijeva da upućuje dovu svome Gospodaru stalno, svakog trenutka, ali uz svijest da svaka dova neće biti uslišana. Takvo konstantno dozivanje Uzvišenog Allaha i upućivanje dove čin je iskrenog vezivanja i prepuštanja Njemu, Svevišnjem.

Šta je to iskreno prepuštanje i vezivanje za Allaha? To je iskazivanje poniznosti i pokornosti Bogu, približavanje Njegovoj milosti, vapaj i srčano dozivanje i preklinjanje u molbi. Najomraženiji ljudski postupak kod Boga jeste oholost i uzdizanje, bilo to fizički, šepureći se, ili u prenesenom značenju, sviješću o svojoj vrijednosti i važnosti i držeći do uvjerenja da sve može ostvariti svojom pameću i vještinama. Kada takvom bude dokazana njegova slabost i nemoć da riješi i najmanji problem, tek tada shvati mizernost i bezvrijednost samoga sebe. Takve situacije čovjeka osvijeste i upute ga na spoznaju da postoji Neko ko sve može, za Kojeg ne postoje ograničenja i prepreke na Zemlji, niti na nebu. U tom kontekstu i kroz prizmu takvog razmišljanja dokučujemo zašto je dova srž ili suština ibadeta i pokornosti Uzvišenom Allahu – zato što čovjek shvaća da je

bespomoćan i nemoćan, da su njegova saznanja i vještine slabe, a snaga koju ima mizerna i bezvrijedna.

Dova nam donosi osjećaj slabosti kad zamijetimo snagu Allaha i Njegovu moć. Taj osjećaj briše u nama poimanje neovisnosti koje smo izgradili kod sebe zbog upoznavanja i ovladavanja nekim fizičkim procesima i uzrocima, te slama u nama samoobmanu o vrijednosti i veličini. Kada rob u sebi poruši barijeru oholosti, gordosti, samodopadljivosti i samoobmane o važnosti, tada je dokućio bit robovanja (ubūdijjeta): dokazao je poniznost Allahu u ibadetu i zavrijedio je veličinu i slavu kojom Bog dariva one Njemu pokorne.

U času kad osjetiš da ništa ne vrijediš i da si niko, da imaš potrebu za onim ko će te uzeti za ruku i povesti, kad sluhom, vidom i razumom dokućiš da te niko od onih oko tebe ne može povesti naprijed osim Svemogućeg Allaha i da te jedino On može pomoći i podržati, tada si na pragu istinskog ubūdijjeta – pokornosti Svemilosnom Bogu. To je zadaća vjernika: da bude uvjeren da je nemoćan svojom snagom i znanjem išta postići, ne zaboravljajući Moćnoga, Koji sve može i u Čijoj Ruci je vlast i uprava svega, da se u teškoćama i nedaćama samo Njemu obraća i kod Njega zaklon traži.

U tom kontekstu, Uzvišeni Allah u hadisi-kudsiju veli: ”Ko bude obuzet zikrom – sjećanjem na Mene, pa ne stigne tražiti ono što mu treba, Ja ću mu darovati najbolje čime darivam one koji traže.”

Ako, pak, budeš od onih čija je molba uslišana i dobiješ traženu dunjalučku korist, zar se ne prisjećaš da ti je Uzvišeni Allah predodredio dobro prije nego si i postao i našao se na

ovom svijetu? Svemogući ti je pripremio udio u univerzumu prije nego si u njemu počeo živjeti, On ti je rezervisao i odredio dobro prije nego si naučio da od Njega tražiš i moliš, darovao te blagodatima dok si još bio u majčinoj utrobi i obasuo te dobrima dok si bio nejak dojenče čiji se razum tek razvijao. On ti je ukazao blagodat prije nego si upoznao blagodat i dokučio njenu vrijednost zbog koje se za nju moli od Boga. U utrobi majčinoj si dobijao hranu, a nisi ni znao šta je to hrana. Dobijao si ukusnu i čistu hranu u kojoj nema nikakvog otpada koji bi se na fiziološki način izbacivao iz organizma. Nakon dolaska na ovaj svijet, tvoja opskrba i hrana su bili spremni u majčinim grudima, hrana koja će ti dati snagu, pospješiti razvoj i osigurati tjelesni imunitet. U svakom času, kada osjeteš glad, tvoja hrana je spremna, bez prethodne pripreme i zgotovljavanja, u grudima tvoje majke, obogaćena svim sastojcima potrebnim za tvoje tijelo.

Ako nam je Mudri Allah podario sve ove blagodati prije nego smo naučili šta su to blagodati i prije nego smo saznali kako da ih od Njega tražimo, i ako je On, Sveznajući, uredio ovaj univerzum potčinjavajući ga našim potrebama i prohtjevima, pitam se koliki je naš udio u dovi?! Dova je u tom slučaju samo pokazivanje pokornosti i predanosti Svemogućem Allahu. Jer, čovjek koji nije obmanut fizičkim uzrocima i zakonitostima u prirodi, uništava osjećaj svoje moći, neovisnosti i samoobmanjujuće zanesenosti duše. Kad čovjek moli Uzvišenog Allaha u takvom stanju, njegova je molba krunisana poniznošću, predanošću i osjećajem nemoći pred Allahovom veličinom i svemoći – a to je najuzvišeniji cilj dove.

Ukratko rečeno, dova je poziv ili molba upućena od strane slabijeg ka većem i moćnijem, u kojem molitelj traži ostvarenje nekog cilja ili dobra koje on svojom snagom i njemu podarenim uzrocima ili faktorima ne može postići.

Obično se čovjekovo ponašanje mijenja s promjenama u životu, napretkom civilizacije i sve većim čovjekovim spoznavanjem uzročno-posljedičnih zakona u prirodi, pa se često dešava da on zaboravi na Allaha i pouzda se u otkrivene prirodne uzroke i faktore.

Treba znati da Allahovo neodazivanje na našu molbu ne znači i Njegovo nezadovoljstvo s našim djelima, jer su često dobro i korist, kojima se nadamo, upravo skriveni u neostvarenju onoga što tražimo.

U odnosu ljudi spram dove, Uzvišeni Allah otkriva brojne mudrosti, s obzirom da molitelj u svojoj dovi nekada traži dobro za sebe i one koje voli iz svoga okruženja, a u drugoj prilici, kad ga ophrvu problemi i nađe se u stanju psihičke rastrojenosti, molitelj proklinje; tako majka kune svoje dijete, otac moli protiv svoga sina... Šta mislite da Svemogući Allah uslišava i prima svaku dovu, pa da udovolji pozivu ogorčene majke ili usliša kletvu srditog oca, na što bi ovaj svijet ličio?! Iz tog razloga, Svemilosni Allah je objavio: **”Da Allah ljudima daje zlo onako brzo kao što im se odaziva kad traže dobro, oni bi, uistinu, stradali...”** (Jūnus, 11.)

Ako nam Uzvišeni Allah odgađa dovu u kojoj, u stanju srdžbe i odsustva svijesti, proklinjemo i prizivamo zlo za one koje volimo ili nam ne primi dovu u kojoj tražimo smrt, prizivamo zlo ili molimo nesreću za sebe lično – pa On, Uzvišeni, zna da je

to dova nerazboritosti i nepromišljenosti i odbijajući da nam je usliša ustvari nam ukazuje Svoju milost. To je dovoljan znak da Uzvišeni Allah pokazuje milost prema Svojim robovima tako što gleda u njihova stanja i osjeća kad mole i upućuju dovu i uzima u obzir njihovo neznanje u pogledu poimanju dobra i zla, štetnoga i korisnog. Iz tog razloga, Svemilosni Allah se odaziva samo na dovu koja svojim sadržajem predstavlja stvarno i potpuno dobro za molitelja.

II

DOVA U KUR'ANU

Od znakova Allahove milosti prema Njegovim stvorenjima jeste i to da ih je On podučio kako da Ga mole i šta da traže u svojim dovama, baš kao što ih je podučio kako da Mu se pokoravaju i robuju. Najbolja dova je ona izrečena riječima Gospodara, jer Sveznajući i Svemilosni, bez imalo sumnje, najbolje zna šta nam koristi i osigurava dobro. Otuda je kur'anska dova najbolja dova kojom se možemo obratiti Uzvišenom Allahu, jer je ona svojim sadržajem nama poklonjena od Allaha, da se Njemu, Svevišnjem, njome obraćamo.

No, u čemu se krije bit ili filozofija dove u Kur'anu? Da li nas je Uzvišeni Allah podučio kako da u dovi tražimo ovozemaljsko dobro? Da li nas je uputio da tražimo imetak ili položaj, da molimo za ugled ili vlasništvo nad nekretninama? Da li nas je Svemilosni Allah podučio da u dovi tražimo ahiretsko dobro, Njegovu zaštitu od dunjalučkih zala i iskušenja, te da nam On poveća uputu i podrži nas u ispravnom okretanju ka Njemu, kako bismo time zaslužili vječni boravak u Džennetu?!

Ako bismo analizirali kur’anske ajete o dovi, primjetit ćemo da se većina ajeta, u čijem kontekstu se spominje dunjaluk, govori o pokajanju, opraštanju grijeha i udaljavanju od njih, te poziva na pokornost i približavanje Uzvišenom Allahu, te na težnju za postizanjem visokih stepena (deredža) na ahiretu. Zašto? Zato što dunjalučki život na Zemlji kod Svevišnjeg Allaha ne predstavlja stvarni i ugodni život, nego je On ahiretski, vječni život, rezervisao za uživanje i učinio ga vrijednim i stvarnim životom.

Svemogući Allah je objavio: **”Život na ovome svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo onaj svijet je – život, kad bi samo oni znali!”** (El-‘Ankebūt, 64.)

U ajetu je upotrijebljen izraz: الْحَيَوانُ (el-hajevān), što znači: pravi, stvarni život, istinsko življenje. Zašto? Zato što je ahiretski život vječan, bez kraja i u njemu nema smrti. U njemu blagodati i darovi nisu prolazni, niti će nekome biti uskraćeni. Stanovnik Dženneta će biti u trajnom, neprekidnom uživanju i blagodatima. Te blagodati i uživanja nisu po našim mjerama i poimanjima, niti po onome što cijelo čovječanstvo može zamisliti, već po mjeri i odredbi Svemogućeg Allaha. Mi ne možemo ni zamisliti veličinu te razlike između ljudskih i božanskih mjera i kvaliteta. Zatim, u Džennetu nema umora i napornog rada, nema truda, stjecanja imetka, žurbe... Kad nešto poželiš i zamisliš, istog trena bit će ti poslužno.

Takav život je vrijedan da se traži, moli i da se za njega svaki vjernik priprema svojim djelima. Razborit i razuman vjernik će, naravno, težiti ka onome što je vječno i neprolazno, a ne ka

onome što traje neko vrijeme, godinu ili više godina, ali na kraju blijedi i nestaje.

Međutim, potrebno je odgovoriti na pitanje: Da li je Uzvišeni Allah zanemario dovu za dunjaluk i stjecanje nekog dunjalučkog dobra? Ne, naravno da nije, nego ju je samo ograničio na mjeru koja odgovara dužini i trajanju čovjekovog života na dunjaluku. Sveznajući Allah ne traži od čovjeka da se odrekne života na dunjaluku, da ga zanemari i baci za leđa. On je čovjeku postavio dunjalučke zadatke i ciljeve koje treba ispuniti radi opstojnosti svijeta, jer čovjek, poslije svoje smrti, ostavlja iza sebe potomstvo da živi na Zemlji. Časni Kur'an nas podučava kako da molimo za dunjalučka dobra i blagodati, postavljajući samo jedan uvjet u toj dovi: da nas ovozemni ukrasi ne zavedu od ahiretskog cilja i težnje ka njemu. Uzvišeni je objavio: **”A ima i onih koji govore: ’Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovome i na onome svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!’”** (El-Bekare, 201.)

KAKO U DOVI TRAŽITI DUNJALUČKA DOBRA?

U kur'anskoj dovi: **”Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovome i na onome svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!”**, primjećujemo da Svevišnji Allah spominje dunjaluk prije ahireta. Ali, to ne znači da molitelj u dovi traži dunjaluk, govoreći: **”Gospodaru moj, podari mi imetak, daruj mi vlast, počasti me ugledom...”** zaboravljajući na ahiret. U ovoj dovi dunjaluk je spomenut na prvom mjestu zato što je on mjesto stjecanja ahireta i provjeravanja čovjekovog vjerovanja. Dunjaluk je put koji

vodi do Dženneta ili Džehennema. Na dunjaluku ljudi rade i pokazuju trud, a naposljetku slijedi ahiret, gdje se polaže račun i izlažu dunjalučka djela i poslovi.

Svemilosni Allah upozorava nas na opasnost i pogubnost dunjalučke dove u kojoj se zanemaruje i ne spominje ahiret. Opasnost takve dove ogleda se u tome što vjernik, ako u svojoj dovi moli samo za dunjalučke ukrase i darove, nije ništa bolji od nevjernika, već se izjednačuje s njime, s obzirom da nevjernik ne priznaje ahiretski život i ne osvrće se na ono što slijedi na ahiretu. O takvoj vrsti ljudi Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže: **”...Ima ljudi koji govore: 'Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovome svijetu!' Takvi na onom svijetu neće imati ništa.”** (El-Bekare, 200.) Ovo nas podsjeća da vjernik u svojoj dovi ne smije tražiti samo dunjalučka dobra, već i ahiretska. Od dunjalučkih dobara će moliti sve što mu je potrebno da bi postigao uspjeh i spas na ahiretu. Upravo onako kako o tome kazuje naš Plemeniti Gospodar: **”I nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovome svijetu i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po Zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine.”** (El-Kasas, 77.)

Od vjernika se zahtijeva da u svojoj dovi moli za dobro dunjaluka i dobro ahireta, ali u onoj mjeri koliko mu je potrebno od dunjaluka i ahireta i onoliko koliko je svaki od ova dva svijeta važan i vrijedan. Kad čovjek u dovi moli i traži nešto od Uzvišenog Allaha, molba treba sadržavati riječi koje priliče da se upute Uzvišenom Allahu i imajući na umu Njegovu neograničenu moć. Tako ne dolikuje da se u dovi molitelj ograni-

čava samo na prolazna dunjalučka dobra, već u svom traženju od Svemogućeg Allaha treba obuhvatiti blagodati dunjaluka i ahireta. U Kur'anu, Svemilosni je rekao: **”A ima i onih koji govore: ’Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovome i na onome svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!’”** (El-Bekare, 201.)

Islamski učenjaci nemaju jedinstven stav o tome šta se podrazumijeva pod pojmom ”dobro na ovome svijetu” (hasenetud-dun’jā). Neki smatraju da je to čestita supruga, a da se pod pojmom ”dobro na onome svijetu” (hasenetul-āhireh) misli na Džennet. Drugi učenjaci tvrde da je ”dobro na ovome svijetu” znanje, jer znanje čovjeka nadograđuje i upotpunjuje, a da je ”dobro na onome svijetu”, pak, Allahovo praštanje grijeha ili magfīret. Možemo zaključiti da su islamski učenjaci saglasni da je ”dobro na onome svijetu” Allahov oprost grijeha vjernicima, ukazivanje milosti i nagrađivanje Džennetom, a što se tiče ”dobra na ovome svijetu”, nema potrebe da ovaj pojam sužavamo i ograničavamo samo na jednu blagodat.

Dobro na ovome svijetu (hasenetud-dun’jā) jeste sve ono što čovjeka čini dobrim ili boljim kod njegovog Gospodara i što ga približava Njemu i Njegovoj milosti.

Dobro na onome svijetu (hasenetul-āhireh) jeste da čovjek bude spašen od džehenemske vatre, jer sâmo udaljšavanje i odmicanje od ahiretske vatre je blagodat i dobro. Ako čovjek bude uveden u Džennet, prva blagodat koja mu je ukazana jeste udaljšavanje i spašavanje od mučne džehenemske vatre.

DOVA I ČOVJEKOVA SLABOST

Među kur’anskim dovama nalazimo dove u kojima se traži ono što čovjek lično nikada ne može postići i ostvariti, kao što je dova u kojoj se moli za oprost grijeha na završetku sure El-Bekare: **”Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaj nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje!”** (El-Bekare, 286.)

Ova dova je prikladna da se uči svakog jutra i večeri, jer svojim sadržajem obuhvata sve ljudske manjkavosti koje mogu da ugroze i upropaste od Boga određenu svrhu čovjekovog života na zemlji. Svemilosni Allah ne opterećuje čovjeka preko njegovih mogućnosti i zato je neutemeljen i nerazuman ljudski sud koji tvrdi da Božije naredbe i zahtjevi prevazilaze ljudske sposobnosti, snagu i mogućnosti. Nebeski zakoni i božanski obavezujući zahtjevi pred čovjekom su u razini ljudske moći ili su čak i manji od toga. Primjera radi, Uzvišeni Allah je obavezao čovjeka sa pet dnevnih namaza, no da li je to maksimum ljudske moći u ibadetu (obredoslovlju)? Ne, naravno da nije, jer ima mnogo ljudi koji pored obaveznih – farz-namaza u jednom danu klanjaju i sunnete – dobrovoljne namaze prije i poslije farza, a neki od njih, dokazujući svoju pokornost i predanost

Svevišnjem Allahu, uz sunnete obaveznih namaza obavljaju još i noćni-namaz u trajanju od sat vremena ili više sati prije sabah-namaza. Neki Bogu odani robovi provode cijelu noć u namazu i ibadetu, a neki veći dio noći. Sve navedeno je preko one obaveze koju je Uzvišeni Allah odredio.

Uzvišeni Allah voli kada Mu se Njegovi robovi približavaju činjenjem nafila – neobaveznih dobrih djela i preko onoga što im je On stavio u obavezu. I, doista, mnogo je ljudi koji mogu činiti više od onoga što je farz – obavezno u ibadetu, što je dovoljan znak da su propisani ibadeti kvantitativno unutar granice ljudskih mogućnosti i snage. Tako, kada pročitaš ajet: **”Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih...”**, prisjeti se da te Milostivi Allah zadužio obavezama koje se nalaze unutar granica tvojih mogućnosti i budi na oprezu od šejtanskog došaptavanja i nagovaranja kako te tvoj Gospodar opteretio obavezama preko tvojih mogućnosti, pa da na osnovu šejtanske zamke i zablude odstupiš od izvršavanja Božije naredbe.

Kada u svojoj dovi zamoliš: **”Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo!”**, time tražiš od Allaha da ti On, u slučaju da pogriješiš u izvršavanju neke vjerske dužnosti ili zaboraviš na nju, oprosti i pobriše kaznu određenu za takav prijestup. Zaborav i griješenje su ljudske urođene osobine još od prvog čovjeka, našeg praoca Adema, a. s. Svevišnji Allah je u časnom Kur'anu objavio: **”A Adem u smo odmah u početku naredili; ali on je zaboravio, i nije odlučan bio.”** (Tāhā, 115.) Svi ljudi zaboravljaju i zaborav se najčešće pojavljuje kao posljedica zanesenosti i obuzetosti nekom dunjaluč-

kom mišlju ili poslom koji nam odvođe pažnju od sjećanja na Allaha. Zato se u dovi obraćamo Allahu: **”Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo...”**, jer su najbolji ljudi – Božiji poslanici, a. s., u datim trenucima zaboravljali. Tako je Musa, a. s., u susretu sa Hidrom, želeći da nauči ono što ne zna, zaboravio na svoj zavjet na šutnju o onome što vidi, pa je počeo da pita i navaljuje na Hidra, tražeći pojašnjenje u vezi s onim što je vidio od Hidrovih, na prvi pogled, čudnih postupaka. I kada ga Hidir podsjeti na dati zavjet, Musa, a. s., kako nas o tome obavještava mudri Kur’an, odgovori: **”Ne karaj me što sam zaboravio – reče – ’i ne čini mi poteškoće u ovome poslu mome!’”** (El-Kehf, 73.) Kad podigneš ruke u dovi i zavapiš svome Stvoritelju: **”Gospodaru moj, ne kazni me zbog toga što sam zaboravio!”**, kao da time priznaješ svoju ljudsku slabost od koje je i osobina zaborava, koja se pojavljuje u ljudskom ponašanju i pored njegove volje. Zato moliš da te Svemilosni Allah ne kazni zbog samog zaborava i posljedica koje zaborav sa sobom nosi.

I pravljenje grešaka je, također, osobina čovjeka. U tom kontekstu Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, je rekao: **”Svi Ademovi potomci griješe, ali najbolji među njima su oni koji se kaju.”** Tako i ti u svojoj dovi moliš Uzvišenog Allaha za oprost grijeha i prelazak preko pogrešaka. I vidi čuda i dara! – kad god to zatražiš od Svemilosnog Allaha, On se odazove tvojoj molbi, oprost ti grijehe i pređe preko tvojih pogrešaka. Pa ako ovaj ajet budeš učio svaki dan i ako budeš tražio od svoga Gospodara oprost i milost, On će ti to darovati. Nije li to potpuni iskup i oprost svih grijeha?! Jer, kroz svoju molbu ti priznaješ i oglašavaš da ti grijesi i pogreške nisu proizvod tvoje volje i

izbora, već nehotične greške za koje se kaješ i nemaš namjeru ustrajavati u njima, a, s obzirom na to, ni Svemilosni Allah tada neće zbog njih pozivati na odgovornost i izvoditi pred sud.

Zatim, u svojoj dovi iskreno moliš Uzvišenog Allaha: **”Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas!”** Šta je to breme ili *isr*, kako se u Kur’anu navodi? To je tovar koji čovjek nosi s velikom mukom. To su stroge i teške Božije zapovijedi kojima je Svevišnji Allah obavezivao prethodne ummete i narode zbog njihovog prkosa i bezobzirnog griješenja, kao što su, naprimjer, Jevreji, koji su izvajali tele od istopljenog zlata i počeli mu se klanjati, a potom su se htjeli pokajati. Svevišnji Allah im je naredio da se poubijaju, kao znak njihovog pokajanja, o čemu nas je obavijestio u Kur’anu: **”I kada je Musa rekao narodu svome: ‘O narode moj, prihvativši tele, vi ste samo sebi nepravdu učinili; zato se Stvoritelju svome pokajte i jedni druge poubijajte. To je bolje za vas kod Stvoritelja vašeg, On će vam oprostiti! On prima pokajanje i On je milostiv.’”** Dova je izraz poniznog obraćanja Uzvišenom Allahu i molba da nas On, usljed naših grijeha, ne opte-
reti obavezama koje svojom snagom ne možemo podnijeti, već da Njegove kušnje, kojima On ispituje vjeru Svojih robova na dunjaluku, budu odmjerene spram naših sposobnosti. Ovakva dova štiti Allahove robove na dunjaluku od onoga što ne mogu podnijeti, pa tako i Božija sudbina i predodređenje (kada’ i kader) dolaze u formi olakšice i u podnošljivoj mjeri ili, pak, sudbinsko određenje možda bude teško i gorko, ali uz njega Milostivi pošalje mnoga dobra i otvori vrata Svoje milosti i blagosti. Ponekad Sveznajući Allah u srce Svoga roba sa tegobnom sud-

binom spusti i strpljenje, pa on podnosi gorčinu i teret kadera, ma kako težak i gorak on bio.

Nastavljajući moliti, iskreno tražiš od svoga Gospodara: **”I pobriši naše grijehе i oprosti nam!”**, što znači da od Njega tražiš da izbriše tragove tvojih hrđavih postupaka, jer izraz *‘afv*, koji je upotrijebljen u ajetu, znači zatiranje tragova, kao što pješak kroz pustinju ostavlja tragove u pijesku, pa ih vjetar, kada zapuše, zatire i prekriva. Ovom dovom mi molimo Svemogućeg da izbriše sve naše loše i ružne postupke u našem životnom putovanju kroz dunjaluk do ahireta. Iskreno Ga dozivamo da nam oprosti, jer se može desiti da tragovi grijehа budu obrisani i da Uzvišeni Allah ne kazni roba zbog njegovih prijestupa, ali da ostane Njegova srdžba i gnjev nad robom, a niko od nas ne može podnijeti teret Allahove srdžbe i Njegovog gnjeva. Iz tog razloga mi ne molimo samo za brisanje grijehа i uslišanje pokajanja, već za potpuni oprost, kao da se grijeh nije ni desio, jer **”On, doista, sve grijehе prašta.”** (Ez-Zumer, 53.)

Potom u dovi molimo: **”Smiluj nam se!”**, tj. ukaži nam Svoju milost, učini da nas ona prekrije i zastre u svim životnim situacijama i prilikama, te da Tvoja milost, Bože, uvijek bude uz nas, tokom čitavog našeg ovozemnog života i nakon naše smrti, na ahiretu.

Sveznajući Allah nas obavještava da su kazna i milost u Njegovoj Ruci, On njima upravlja, pa kažnjava koga hoće i dariva milost kome On hoće, kako se i navodi u Kur’anu: **”Kaznom Svojom Ja kažnjavam koga hoću’ – reče On – ‘a milost Moja obuhvaća sve; daću je onima koji se budu grijehа klonili i**

zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali.’”
(El-A‘rāf, 156.)

Na kraju ove kur’anske dove, molimo: **”Ti si Zaštitnik naš pa nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje!”**, priznavajući da nema boga osim Allaha, Jedinoga, te da ne postoji niko drugi osim Njega kome se obraćamo i okrećemo, moleći za oprost i milost.

Doista, nema drugog boga osim Allaha, Uzvišenog, pa se zato ne stidi da Ga moliš za oprost, ma koliko grijeha imao, jer ako se ne okreneš Njemu i Njega ne zamoliš, kome ćeš se, poslije Njega, obratiti i vapaj uputiti?! Ne zaboravi da jedino Uzvišeni Allah ima u posjedu dar oprosta i dar milosti.

ISTICANJE DOBROČINSTVA U KUR’ANSKIM DOVAMA

Ako nakon navedenih primjera razmotrimo i druge dove u časnom Kur’anu, primjetit ćemo da se u njima traži postojanost u činjenju dobrih djela na dunjaluku, te oprost i milost na ahiretu. Pročitajmo kur’anski ajet: **”Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše i pomози nas protiv naroda koji ne vjeruje!”** (El-Bekare, 250.) To je molba za kvalitetno izgaranje na Allahovom putu i dova za stabilnost, snagu i podnošenje nedaća ratovanja protiv bezbožnika.

U drugom ajetu, navodi se ova dova: **”Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kada si nam već na Pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji**

mnogo daruje!” (Ālu ‘Imrān, 8.) Ovdje onaj koji moli traži od Uzvišenog Allaha potporu srca u ispravnom vjerovanju, jer su u Njegovoj Ruci srca svih stvorenja i On ih usmjerava kamo hoće. Allahov Poslanik, sallallahu ‘alejhi ve sellem, često je, u svojim obraćanjima Svevišnjem, molio: ”O Upravitelju srca, učvrsti moje srce u Tvojoi vjeri!” Jednom prilikom majka pravovjernih Aiša, r. a., sa znatiželjom upita Vjerovjesnika, sallallahu ‘alejhi ve sellem: ”Primijetila sam, Allahov Poslaniče, da često upućuješ tu dovu”, na što je on, sallallahu ‘alejhi ve sellem, odgovorio: ”Sva srca se nalaze između dva Prsta Milostivog, pa koje od njih hoće, On upravi na Pravi put!” Čitajući sveti Kur’an, nailazimo na ajet: **”...i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova, i da ćete se svi pred Njim sakupiti”** (El-Enfāl, 24.) Traženje postojanosti srca u vjerovanju je kur’anska preporučena dova, jer ako se srce smiri i ustabili u vjeri, tada će sve ljudske radnje biti kvalitetne, dobre i korisne.

Zatim u kur’anskim dovama, nakon traženja postojanosti srca u vjeri, slijedi molba za oprost grijeha, ukazivanje milosti, zaštitu od ahiretske kazne, molba za darivanje dženetske blagodati i boravak u blizini Milostivog. Većina dova spomenutih u Kur’anu fokusirane su na ove zahtjeve, a to je iz razloga što Svemilosni Allah želi da vjernik zaradi dženetsko boravište na ahiretu, pa ga podučava dovama i molbama koje vode ka tom cilju; uči ga kako da traži oprost, čime da ostvari brisanje grijeha, kako da se sačuva džehenemske vatre i na koji način da zasluži ulazak u Džennet.

Svemilosni također upućuje Svoje robove na pokazivanje poniznosti i osjećaja straha u dovi, pa zbog toga vjernik moli

Svemilosnog Allaha da mu propiše djela s kojima će On, Uzvišeni, biti zadovoljan, a ne ona koja izazivaju Njegovu srdžbu i gnjev. Vjernik moli da Svemilosni Allah posvjedoči i potvrdi njegov iman u srcu, kako se to navodi u ajetu: **”...’Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijehе naše i sačuvaj nas patnje u ognju!’”** (Ālu ‘Imrān, 16.) ili u riječima Uzvišenog: **”...’Gospodaru naš, oprosti nam krivice naše i neumjerenost našu u postupcima našim, i učvrsti korake naše i pomozі nam protiv naroda koji ne vjeruje!’”** (Ālu ‘Imrān, 147.) Čak i onda kad vjernik učini grijeh ili se nepravedno ponese prema sebi, to ga ne sputava da se ponizno, osjećajući strah od Božije kazne i vraćajući se putu pokornosti, obrati svome Gospodaru kroz dovu i druge oblike robovanja.

Od vjernika se traži da pribavi svjedoke za svoje vjerovanje, pa da zamoli Uzvišenog Allaha da dozvoli da i on sâm bude svjedok. U ajetu je objavljeno: **”Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi poslanika slijedimo, zato nas upiši među svjedoke!”** (Ālu ‘Imrān, 53.) Ali, kako će vjernici biti svjedoci Allahu, jer On nema potrebu da Mu neko svjedoči?! Istina je kod Njega! Odgovor je sljedeći: To je počast i dokaz vjernicima na Sudnjem danu da ih Uzvišeni Allah uzima za istinoljubive i iskrene, one koji ne lažu i ne krivotvore.

Evo još jedne kur’anske dove u kojoj se spominje svjedočenje i potvrda imana. Uzvišeni je objavio: **”Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u vatru ubacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći. Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: ’Vjerujte u Gospodara vašeg!’ – i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti**

nam grijehе naše i predi preko hrdavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima. Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti!” (Ālu ‘Imrān, 192.–194.)

Kada pogriješiš i učiniš grijeh, zatim se osvijestiš i vratiš razboritosti, požuri na stazu vjere i imana, učini istigfar, zatraži oprost od Allaha, pa da ti On, Svemilosni, potare mrlju grijeha i izbriše ga iz memorije Plemenitih pisara, te ga oni i ne zapišu u svoje spise. Čuvaj se dobro da ne učiniš grijeh, a onda ga zanemariš i ne popратиš ga pokajanjem, ili da ustraješ u njegovom ponavljanju! A kako da ga zanemariš i ne pokaješ se kada te Uzvišeni Allah podučio dovi pokajanja i načinu čišćenja od grijeha?! Svevišnji je u Svojoj Knjizi rekao: **”’Gospodaru naš’ – rekoše oni – ’sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.’”** (El-A‘rāf, 23.)

Zbog kobne posljedice nepravde i lošeg skončanja nepravednih i nasilnika, Kur’an nas podučava na koji način da se preventivno zaštitimo od nepravde i nepravednih postupaka, jer će nepravda ili nasilje (zulum) na Sudnjem danu biti predloženi kao tmine, a zulumčare čeka najstrožija kazna kod Silnog Allaha. Otuda se u Kur’anu navodi dova: **”A kada im pogledi skrenu prema stanovnicima Džehennema, uzviknuće: ’Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grješnim!’”** (El-A‘rāf, 47.)

POŽURIVANJE S POKAJANJEM – JEDAN OD UZROKA ZA BRISANJE GRIJEHA

Što se tiče euze, odnosno traženja zaštite i utočišta kod Uzvišenog Allaha od šejtana prkosnika, treba naglasiti da se ona spominje u Kur'anu i od vjernika se traži da je uči, jer osnovna zadaća šejtana jeste, ustvari, došaptavanje i nagovaranje vjernika na grijeh. Sve njegove radnje na dunjaluku su usmjerene ka jednom cilju – da zavodi i obmanjuje vjernike. On im donosi ružne misli u namazu, uljepšava im i oslađuje grijeh, podstiče ih i bodri u nepromišljenim postupcima, nagovara ih i daje im lažna obećanja i nade, a sve to kako bi okaljao i uništio njihovo vjerovanje (iman). Šejtan pokušava vjernike odvratiti od obavljanja namaza, jer to mu je primarna zadaća na Zemlji. U odnosu spram grješnika nije mu potrebno puno truda, jer su oni prihvatili njegov poziv i put, te su se preobrazili u ljude-šejtane (šejātīnul-ins).

Cilj šejtana je svaki Božiji rob mu'min – iskreni vjernik. Taj prkosnik i prokletnik ne sjedi na vratima birtija, kupleraja i objekata gdje se čine veliki grijesi, nemoral i razvrat, jer se tu okupljaju njegovi sljedbenici, već on počiva na kapijama džamija, pokušavajući da pokvari vjernicima njihov namaz i spominjanje Uzvišenog Allaha. Iz tog razloga, Svemilosni Allah traži od nas da učimo euzu i molimo za Njegovu zaštitu i podršku. On je objavio: **”I reci: ’Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih, i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!’”** (El-Mu'minūn, 97.–98.)

Uzvišeni Allah nas također podsjeća da je čestita supruga blagodat i dunjalučki ukras, pa taj najljepši dunjalučki ukras vjernik traži od Darovatelja Milostivog u svojoj dovi. U suri El-Furkan nalazimo ajet u kojem se navodi: **”...i oni koji govore: ‘Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!’”** (El-Furkân, 74.)

Dova vjernika mora biti prožeta i zahvalom (šukrom) Uzvišenom Allahu na mnogobrojnim i trajnim blagodatima koje nismo kadri ni izbrojati, jer je zahvala na blagodatima uvrštena u stroge dužnosti (vadžibe) vjernika. Allah Svemilosni i Mudri je uredio svijet i vasionu za doček čovjeka i učinio ih podobnim za njegov boravak, pripremajući za njega razne blagodati prije nego ga je spustio na Zemlju. Ništa od onoga čime se koristimo nismo mi stvorili ili napravili. Zato, kad želiš da uputiš riječi zahvale svome Stvoritelju, neka to bude kur’anskim stilom, kao u ajetu: **”...‘Gospodaru moj, dozvoli Mi da Ti budem zahvalan na blagodati koju si darovao meni i roditeljima mojim, i pomози mi da činim dobra djela kojima ćeš zadovoljan biti, i učini dobrim potomke moje; ja se, zaista, kajem i odan sam Tebi.’”** (El-Ahkāf, 15.)

Model kur’anskih dova podsjeća nas da u svojim molbama trebamo tražiti od Svemilosnog Allaha oprost i milost za one koji su nas pretekli u vjeri i koji su umrli sa imanom, oporučujući i nama da slijedimo Pravi put, jer smo vjeru i vjersku praksu naučili od njih. U njima smo pronalazili uzore i vodiče, s obzirom da su svojim djelovanjem dokazali povjerenje u dostavljanju i prenošenju luče islama, kao i povjerenje u dosljed-

nosti uvjerenju i radu za islam. Pokazali su se kao svijetli i postojani uzori u predanom radu za ideju vjere i islamskog misionarstva. Otuda nas Sveznajući Allah podučava i podstiče da molimo za njih, kao što se navodi u ovom ajetu: **”...’Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i milostiv!’”** (El-Hašr, 10.)

Kroz dovu molimo od Allaha Njegovo svjetlo, jer Svojim svjetlom On upućuje srca, pročišćava duše i štiti od skretanja na stranputicu. Uz Allahovo svjetlo, koje nam On dariva, mi hodimo stazom spasa i postojano činimo dobročinstva. Ako, pak, nekad i pogriješimo, Allahovo svjetlo nam ukloni tmine do Pravoga puta. Srce, u koje jednom uđe to svjetlo, više nikada neće zastraniti, odstupiti od istine, zalutati ili biti ozlojeđeno.

Svemilosni Allah nas podučava da od Njega u dovi tražimo svjetlo upute. On je objavio: **”...’Gospodaru naš’ – govoriće oni – ’učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš.’”** (Et-Tahrīm, 8.)

Kur’anske dove su ujedno i uputa i zaštita. Uzvišeni Allah nas izvodi i upućuje na najstabilniji i najispravniji put, istovremeno nas štiteći od zla i kobnog skončanja. Uzvišeni nam preko Kur’ana osvijetljava sve životne puteve i dileme, a onaj ko se bude čvrsto držao kur’anskih dova, taj nikada neće zalutati. A Uzvišenom Allahu nema ništa draže od toga da Ga moliš riječima koje je On, Svevišnji, objavio.

III

DOVE MELEKA I VJEROVJESNIKA

Prije nego progovorimo o dovama našeg poslanika Muhammeda, sallallahu ‘alejhi ve sellem, kazat ćemo nešto o dovama meleka i ranijih poslanika i vjerovjesnika, a. s. Možda će neko upitati: ”Zar postoje dove meleka?” Da, naravno da postoje. Meleki izgovaraju salavat na našeg Poslanika, sallallahu ‘alejhi ve sellem, a njihov salavat je jedna vrsta dove. Meleki, također, upućuju dove Uzvišenom Allahu moleći za dobro čovjeka, odnosno vjernika, jer čovjek je Allahov halifa – namjesnik na Zemlji kojem je Svemogući potčinio Zemlju i sve što je na njoj, što čovjek svojom snagom nikada ne bi mogao postići.

Uzvišeni Allah je, kroz Svoju odredbu, htio da saznamo kako meleki mole za nas. A koji su to meleki? Oni najodabraniji: meleki iz visokog i uglednog društva, nosači Božijeg Prijestolja, najsnažniji među melekima i najbliži Allahu.

Čitajući časni Kur’an nailazimo na ovu dovu: **”Meleki koji drže Prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: ’Gospodaru naš, Ti sve obuhvaćaš milošću i**

znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo – one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela – Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!’” (El-Mu’min, 7.–9.)

To je dova meleka za Allahove odane robove koji čvrsto vjeruju u Njega. Ne sumnjamo da ima i drugih dova i drugih meleka, pored nosača Prijestolja Milostivog, koji mole za čovjeka, ali nam Kur’an eksplicitno govori o ovoj skupini meleka, a koji su, kako smo već naveli, najodabraniji meleki i položajem najbliži Svemogućem Allahu.

Šta to meleki mole za ljude? Oni traže oprost za vjernike, što znači pregledavanje grijeha i brisanje njegovih posljedica. Ajet nam ukazuje na općenitost, tj. da meleki traže oprost za svakog vjernika na zemlji.

Ako je dova za oprost grijeha vjernicima potekla od ovih časni meleka koji nose Prijestolje Milostivog, kao i od meleka iz njihove blizine, to znači da je njihova dova uslišana, jer ta njihova blizina Uzvišenom Allahu nije fizička, nego blizina položaja i ugleda, te su njihove dove makbul – primljene i uslišane kod Svemilosnog Allaha, pa tako i ova dova u kojoj traže opraštanje grijeha vjernicima.

Kojim to jezičkim konstrukcijama meleki upućuju dovu Gospodaru svjetova? Oni u dovama mole ovako: **”Gospodaru naš, Ti sve obuhvaćaš milošću i znanjem...”**, tj. Tvoja milost je

veća od grijeha koje su vjernici počinili, a Tvoje znanje obuhvata i pretiče njihova djela; znaš šta su uradili i šta će uraditi, bilo da to čine u tajnosti ili na javi, bilo da to čine riječima, postupcima ili u mislima. Ti sve poznaješ i vidiš, sve ono što Tvoji robovi i stvorenja rade, a mi ništa od toga ne znamo, pa slava i svaka veličina pripadaju samo Tebi. Mi Te molimo, Gospodaru naš, da oprostiš robovima Svojim koji su povjerovali i prihvatili put koji Tebi vodi. Gospodaru, oni su prihvatili najveću istinu: da nema boga osim Tebe i spremno se bore za Tvoju vjeru, pa ako zaborave, nehotice posrnu ili pogriješe, Ti im oprosti, sačuvaj ih kazne džehenemske i boravka u njemu, jer to je kazna nepodnošljiva i strašna, makar trajala i jedan tren.

Prva dova meleka koju su uputili Milostivom za dobro vjernika jeste zaštita i zaklon od džehenemske kazne i patnje, a to iz razloga što je spašavanje od ulaska u džehenemsku vatru najveći uspjeh na Sudnjem danu. To je prva Allahova milost i znak Njegovog zadovoljstva kojeg će ukazati Svojim odanim robovima na dan izlaganja djela i polaganja računa. Takav odnos prema vjernicima smatra se velikim blagodarom, čak i za one vjernike iz skupina s bedema (ashābul-a‘rāf), koji budu spašeni od vatre, ali ipak neko vrijeme zadržani između Džehennema i Dženneta zbog nedovoljnosti njihovih dobrih djela da odmah budu uvedeni u vječne užitke. I oni su sretnici i dobitnici nagrade spasa i zaklona od patnje Džehennema. Poslušajmo riječi Uzvišenog: **”...i ko bude od vatre udaljen i u Džennet uveden – taj je postigao šta je želio...”** (Ālu ‘Imrān, 185.) Udaljavanje i spašavanje od džehenemske vatre je prvi korak do Dženneta,

a kojeg je i Uzvišeni Allah izdvojio posebno kao blagodat i milost.

Zatim meleki nosači Prijestolja Milostivog nastavljaju svoju dovu za vjernike, pa kažu: **”Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao”**, ukazujući na drugi korak do vječnog spasa, a to je uvođenje vjernika u Džennet. Nakon što su zamolili Svemilosnog da sačuva vjernike džehenemske patnje i vatre, meleki mole da ih On, Svojom milošću i dobrotom, uvede u vrtove uživanja i blagodati koje je On, Gospodar svjetova, obećao Njemu odanim robovima. Time se kruniše i upotpunjuje ahiretsko spasenje vjernika.

I pogledajmo ovo, časni meleki ne samo da su molili za dobro vjernika, već upućuju dovu Uzvišenom Allahu i za dobro njihovih roditelja, supruga i potomstva, pa da ih Milostivi Allah pridruži vjernicima u Džennetu ako su bili sljedbenici puta Božijega. On, Dobročinitelj Milostivi, uslišao je ovu molbu meleka. U Kur'anu je objavio: **”Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključimo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti – svaki čovjek je odgovoran za ono što sâm čini.”** (Et-Tūr, 21.)

U kontekstu toga razumijemo da će Svemilosni Allah iskrenim i predanim vjernicima, iz Svoje milosti i dobrote prema njima, pridružiti njihove porodice u Džennetu, kao i sve njihove dobre potomke, makar oni svojim djelima i ne zasluživali taj dženetski položaj na kojem se nalaze njihovi očevi. Uzvišeni Allah će uvećati njihova dobra djela, pa će ih sastaviti u Džennetu, s tim da pridruženom, zbog podizanja stepena i djela njegovih potomaka, neće biti umanjen položaj i nagrada koju je

zaslužio. To je još jedan izraz milosti Uzvišenog prema Njegovim čestitim i dobrim robovima.

Isto tako, Svemilosni Allah u dunjalučkom životu pazi i štiti potomke Svojih poslušnih robova koji su preselili na vječni svijet. O jednom takvom slučaju Svemilosni Allah nas obavještava u suri El-Kehf, gdje se navodi da je neki čestiti i pokorni Allahov rob ostavio iza svoje smrti blago nejakoj i nestasaloj svojoj djeci u naselju zlih i nečasnih ljudi koji su bespravno uzimali tuđi imetak i koji u svojim postupcima nisu pazili na Allahovo zadovoljstvo. Mudri Allah je u to naselje naveo plemenitog Hidra koji je obnovio obrušeni zid ispod kojeg je bilo zakopano i skriveno jetimsko blago, kako ga se ti zlikovci i pohlepnici ne bi dokopali, sve dok djeca tog vjernika ne porastu i smognu snage da brane svoja prava i imovinu. Razlog za sve te događaje bila je samo jedna činjenica, a to je da je otac te djece, jetima, bio vjernik i Allahu pokoran rob. Pročitajmo riječi Uzvišenog: **”A što se onoga zida tiče – on je dvojice dječaka, siročadi iz grada, a pod njim je zakopano njihovo blago. Otac njihov je bio dobar čovjek i Gospodar tvoj želi, iz milosti Svoje, da oni odrastu i izvade blago svoje...”** (El-Kehf, 82.)

Primjećujemo da se dobročinstvo i dobrotu oca odražava na njegovo potomstvo i na dunjaluku i ahiretu podjednako.

Sada se vratimo dovi meleka nosača Prijestolja i onih u njihovoj blizini, koji upućuju dovu za vjernike. Nakon što su zamolili Uzvišenog Allaha da spasi vjernike džehenemske vatre i uvede ih u Džennet, njih i porodice njihove: očeve, majke, supruge i djecu, oni nastavljaju svoju iskrenu dovu, pa kažu: **”Ti si, uistinu, silan i mudar.”** Gospodaru naš, ti si Silni (El-‘Azīz),

činiš šta hoćeš i niko Te – Tebi pripada slava i hvala – ne pita zašto to činiš. Za Tebe nema prepreke, niti teškoće i niko Ti se ne može suprotstaviti u htijenju i stvaranju. Zato si samo Ti Silni (El-‘Azīz), Koji čini šta poželi, kada poželi i kako poželi. Ti si, Gospodaru naš, Mudri (El-Hakīm), sve činiš mudro i s mjerom, u svakom Tvom činu i stvorenju izljeva se mudrost Tvoja neiscrpna; sve ima svrhu i svojoj svrsi služi.

Časni meleki nastavljaju svoju dovu za vjernike, pa traže od Svevišnjeg Allaha da vjernike na Sudnjem danu poštedi patnje, tegobe i straha, odnosno posljedica grijeha, a ko bude pošteđen toga na Dan polaganja računa, zaista je velikom milošću zaodjenut i to je uspjeh najveći. Na Sudnjem danu pred očima svih stvorenja i Allahovih robova, od Adema, a. s., pa do posljednjeg čovjeka rođenog na Zemlji, nevjernici i grješnici će biti ponižavani, nipodaštavani, kažnjavani i izvrgavani ruglu. Poniženje i ruglo toga dana bit će bolno, mučno i tegobno za dušu čovjeka, jer će vlast nad dušama i njenim osjećajima biti u Ruci Svemoćnoga, a bol će dodatno zagorčavati činjenica da će se sva djela izlagati javno, a ponižavanje odvijati pred cijelim čovječanstvom. Iz tog razloga, ko bude pošteđen i sačuvan posljedica svojih grijeha i stavljen u zaklon Božije milosti, to je, bez imalo sumnje, najveći uspjeh i spas. U tome, također, primjećujemo veliku počast koju Uzvišeni Allah ukazuje Ademovim potomcima. On je odredio da časni meleki i oni Njemu bliski, nosači velikog Prijestolja, uče dove i mole za Njegove dobre robove, predane vjernike, tražeći oprost za njihove grijeha i mole Milostivog da iz sačuva patnje u Vatri i uvede ih u perivoje Dženneta vječnoga. I ne samo to, već oni mole Uzviše-

nog Allaha da u Džennet uvede i roditelje, porodicu i potomke vjernika, te da i njih zaštititi od patnje i straha na Sudnjem danu kojem će biti izlagani nevjernici i grješnici. Ima li veće počasti za čovjeka od ovoga?!

Svemilosni Allah nam pokazuje veličinu i položaj kojeg On daje čovjeku. Zamisli samo to da meleki mole za čovjeka, za oprost njegovih grijeha, spas od vatre i ulazak u Džennet! Ovim smo htjeli navesti samo jedan primjer kakav položaj čovjek zauzima kod svoga Gospodara i kako se meleki odnose prema Allahovom pokornom robu.

DOVA ADEMA, A. S.

Jedan od mnogobrojnih oblika Allahove dobrote prema čovjeku jeste i taj što ga je, prilikom spuštanja na Zemlju, podučio dovi. Kada je Adem, a. s., pogriješio i poslušao Iblisov nagovor na grijeh, što je bio razlog njegovog spuštanja iz Dženneta na Zemlju, i njega i njegove supruge Have, r. a., u tom momentu Sve-milosni Allah ga je podučio dovi, kako to kazuje mudri Kur'an: **”I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti; On, doista, prima pokajanje, On je milostiv.”** (El-Bekare, 37.)

Prvo čemu je Uzvišeni Allah podučio Adema, a. s., na Zemlji jeste dova. Bila je to dova pokajanja. Time mu je Svevišnji Gospodar ponovo ukazao Svoju milost. Dao mu je štit kojim će se braniti od šejtanskih došaptavanja i uljepšavanja grijeha na Zemlji. Svemilosni Allah otvorio je vrata pokajanja pred Ademom, a. s., i podučio ga je kako će se pokajati za počinjenje

grijehe. Prva molba i dova, prve riječi kojima se čovjek obratio Uzvišenom Allahu bile su riječi pokajanja u kojima su Adem, a. s., i njegova žena Hava, r. a., tražili milost, opraštanje grijeha i brisanje njegovih posljedica. U vezi s tim, Kur'an navodi: **”Gospodaru naš’ – rekoše oni – ’sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.’”** (El-A‘rāf, 23.)

Uzvišeni Allah je otvorio vrata Svoje milosti i oprosta pred Ademom, a. s., i njegovim potomstvom, a to je put koji ih vodi do Dženneta, kako nas obavještava Allahov poslanik Muhammed, sallallahu ‘alejhi ve sellem: ”Niko od vas neće ući u Džennet zbog svojih dobrih djela.” Neko od prisutnih upita: ”Pa zar ni ti, o Allahov Poslaniče?!” Na to je on, sallallahu ‘alejhi ve sellem, uzvratio: ”Neću ni ja, sve dok mi Allah ne ukaže Svoju milost.”

DOVA NUHA, A. S.

Dove poslanikā i vjerovjesnikā, a. s., bile su, bez izuzetka, prihvatane i primane kod Svevišnjeg Allaha, jer je svaka njihova dova imala snažan i utemeljen imanski osnov. Sagledavajući život Nuha, a. s., zapažamo da je on mukotrpno pozivao svoj narod 950 godina u vjeru, ali se niko od njih nije odazvao pozivu upute. Pozivao je generaciju iza generacije, pokušavajući da ih privoli da slijede stazu imana, ali su oni odbijali njegov poziv, ismijavali ga i pokazivali mu svoju gordost i oholost. Nakon toga, Nuh, a. s., upućuje dovu Uvišenom Allahu i priziva propast svome narodu. O tome se u Kur'anu kaže: **”I Nuh**

reče: **’Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika, jer, ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavediti i samo će grješnika i nevjernika radati! Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji kao vjernik u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama, a nevjernicima samo propast povećaj!’**” (Nūh, 26.–28.)

Svemoćni Allah je uslišao dovu Nuha, a. s., pa je dao potop u kojem su bili uništeni svi nevjernici na Zemlji, tako da se nijedan od njih nije mogao spasiti. Nuh, a. s., je proveo 950 godina pozivajući svoj narod, trpeći od njih razne uvrede i nedaće, ali mu se malo njih odazvalo. Uz pretpostavku da svaka generacija dosegne psihičko-fizičku zrelost u dvadesetoj godini života, dolazimo do zaključka da je Nuh, a. s., svoj poziv upute iznio pred oko 45 različitih generacija. Kad god bi neka generacija stasala, Nuh, a. s., bi ih pozvao u vjerovanje, ali su oni prkosno uzvraćali: ”Mi se držimo vjere naših predaka!” Tako je Nuh, a. s., na kraju izgubio nadu da će iko prihvatiti njegov poziv i razumjeti pitanje od životne važnosti – pitanje vjerovanja.

Poučno je da obratimo pažnju i na dio ajeta u kojem Nuh, a. s., konstatuje u svojoj dovi: **”...i samo će grješnika i nevjernika radati!”** Ove riječi nam ukazuju na to da su pozvane generacije uvjerile Nuha, a. s., svojim postupcima da će i njihovi potomci i djeca koja odrastaju dosljedno slijediti put zablude i odbaciti poziv islama. Nuh, a. s., je ovo provjeravao kroz niz novih, dolazećih generacija, pozivajući ih u Allahovu vjeru, ali je došao do nepobitnog zaključka da oni nikada neće prihvatiti uputu, jer je njihovo politeističko ponašanje nepromjenljivo. Oni se nisu mogli promijeniti i popraviti, da bi nakon toga pri-

hvatili svjetlo imana i predali se Uzvišenom Allahu, pa je jedini način za uspjeh Nuhova poziva bila kazna koja će uništiti nevjernike i tako ostaviti slobodan prostor za afirmaciju vjere i život male skupine vjernika koji su bili uz ovog strpljivog poslanika, a. s. Samo je takav ishod davao nadu da će vjernici preneti blagodat vjerovanja i svjetlo islama na svoje mlađe potomke i na taj način ustabiliti Allahovu vjeru na Zemlji.

Za ovakvu dovu, koju je Nuh, a. s., uputio Uzvišenom Allahu, on je imao mnogo razloga i opravdanja: tu je višestoljetno pozivanje svoga naroda, zatim pokušaj pronalaska novih metoda za uspostavljanje komunikacije sa sunarodnjacima itd., no sve to nije urodilo plodom, pa je na koncu i njegova nada bila slomljena o kamen nevjerstva i inata onih koje je pozivao.

DOVA IBRAHIMA, A. S.

Za Ibrahima, a. s., oca vjerovjesnikā, veže se više dova, jer mu je Uzvišeni Allah ukazao na mjesto i temelje Kabe, zatim mu je bilo naređeno da ostavi suprugu Hadžeru i njihovog sina Ismaila, a. s., kod Svetoga hrama, pa se Ibrahim, a. s., odlučno i sa zadovoljstvom povinovao naredbi svoga Gospodara. Kada je Ibrahim, a. s., ostavio svoju porodicu kod temelja Svetoga hrama, pogledao je unaokolo, pa ne vidje ni vode, ni stabala, niti bilo kakvog znaka života. U tom je pomislio: kako će njegova čeljad preživjeti u ovoj pustoju i mrtvoj dolini, jer nije bilo ničega što odaje znake života i mogućnosti opstanka? No, Ibrahim, a. s., se počeo pripremati za povratak, ostavljajući Hadžeru i Ismaila, a. s., tamo gdje mu je naredio Sveznajući Gospodar.

Hadžera tada uhvati povodac njegove jahalice, želeći ga spriječiti u nakani i kroz suze govoreći: ”Kome nas ostavljaš i prepustaš u ruke?!” Ibrahim, a. s., joj ništa ne odgovori. Ona je ponovila isto pitanje, ali nije dobila odgovor. Tada je upitala: ”Da li je to zapovijed Allaha da ovdje ostanemo?!” ”Da”, kratko odgovori Ibrahim, a. s. Tek tada Hadžera pusti povodac jahalice i s vjerničkim ubjeđenjem kaza: ”Uredu, Allah nas neće zaboraviti!” Ibrahim, a. s., krenu od njih i, prije nego ih izgubi iz vida, obrati se Milostivom ovim riječima: **”Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, molitvu obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili.”** (Ibrāhīm, 37.)

Ibrahim, a. s., nas kroz ovaj primjer podučava da se ne trebamo brinuti za uslišanje dove i tražiti realne uvjete, činioce ili načine ostvarenja onoga što tražimo. Pustoš koja je vladala u dolini Svetoga hrama, gdje je Ibrahim, a. s., ostavio svoju porodicu, nije ga spriječila da uputi dovu Svemoćnome Allahu. On se obraća i traži pomoć od Gospodara prilika i činioca, a ne obraća se samim prilikama ili činiocima. Ibrahim, a. s., je bio duboko uvjeren u Allahovu neograničenu moć koja u istom trenu može da djeluje, jer Njegova moć nije uvjetovana ili određena bilo čim.

Čemu nas Svemilosni Allah želi podučiti navodeći Ibrahimovu, a. s., dovu? On nas podučava da nikada ne gubimo nadu, pa čak ni onda kada ne vidimo nikakvog realnog izgleda, niti uslova za uslišanje dove koju upućujemo. Ukazuje nam na to da

ne prosuđujemo po svom nahodanju šta će se desiti ili kako će se nešto završiti, te da gubljenje uvjeta uspjeha, promjene ili uslišanja dove iz vida ne budu rezoni po kojima ćemo prosuđivati stvari i donositi odluke. Uzvišeni Allah nas uči da je On uvijek uz nas i s nama, sve dok smo mi na Njegovom putu. I kada nas životni problemi opkole i zatvore u beznade, vrata nebeska za uslišanje dove i izvođenje u širinu bezbrižnosti su otvorena pred pravim vjernicima. Uzvišeni Allah nas vidi i zna u kakvom stanju se nalazimo, zato se okrenimo ka Njemu i iz dubine naših srca dozivajmo Ga i molimo, izgovarajući: ”Ja Rabbi!” (”Gospodaru moj!”), s mu’minskim pouzdanjem i uvjerenjem da će nam se On odazvati i primiti našu dovu.

Zato, brate, kad god nestane vidljivih uvjeta za ostvarenje željenoga, znaj da je Allah tu, uvijek prisutan, i da je On sve-moćan, pa neka te ne obuzima tuga i beznade. On je u mudroj Knjizi objavio: **”Zaista, s mukom je i last!”** (El-Inširāh, 6.) Obrati pažnju, Svemilosni nije kazao: ”Poslije muke slijedi i last”, nego se last, olakšanje nalazi sa mukom, rješenje i razvedravanje će doći zasigurno i to brzo, jer je vezano za iskušenje i tegobu.

U drugoj svojoj dovi, Ibrahim, a. s., nas uči kako da radimo i postupamo na dunjaluku. Svemilosni Allah u Kur’anu ukazuje na ovu dovu Ibrahima, a. s.: **”I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali, oni su molili: ’Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš! Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim, i porod naš neka bude odan Tebi, i pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si! Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog**

od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi ih i mudrosti učiti i očistiti ih, jer Ti si, uistinu, silan i mudar!’” (El-Bekare, 127.–129.)

Božija naredba Ibrahimu, a. s., da podigne i obnovi temelje Časnog hrama – Kabe, iziskivala je od njega, a. s., bavljenje dunjalučkim, materijalnim poslom; da ode u mekanska brda, iskopa i iskleše kamenje, zatim ga donese i ozida temelje Kabe, kako bi ljudi bili upućeni na mjesto Najsvetijeg hrama.

Trebamo znati da kamenje koje je Ibrahim, a. s., sakupio ne predstavlja samo mjesto Svetoga hrama, nego upućuje na najčistiju lokaciju na Zemlji, koju je Uzvišeni Allah izabrao da bude mjesto Bejtullaha.

Mjesto Svetoga hrama bilo je izgubljeno nakon potopa koji je zadesio Nuhov narod, pa je Uzvišeni Allah htio da ponovo uputi ljude na to časno mjesto, kako bi dolazili tu u vrijeme hadža, da čine tavaf i obavljaju molitvu.

Podizanje znaka za Sveti hram je materijalni čin i dunjalučko djelo, s obzirom da se sastoji iz pronalaska kamenja, izbora i obrađivanja istoga i, na kraju, zidanja građevine. No, šta su to prvo uradili Ibrahim i njegov sim Ismail, a. s.? Na početku svog posla, zamolili su Uzvišenog Allaha da im ukabuli trud i prihvati ga kao čin ibadeta. Iz tog razloga, naša je obaveza prije svakog posla tražiti od Svemilosnog Allaha da ga prihvati kao dobročinstvo koje činimo radi Njega. Kad klanjamo, molit ćemo Ga da nam prihvati namaz. Kad odemo na posao, molit ćemo Ga da to bude stjecanje halal-opskrbe za našu porodicu i čeljad. Kad presuđujemo u nečemu, molit ćemo Ga da to bude pravedno i s ciljem stjecanja Njegovog zadovoljstva. Kada je-

demo ili pijemo, zahvalit ćemo se Uzvišenom Allahu na darovanim blagodatima, moleći Ga da usliša našu zahvalu. Kada pazimo i odgajamo svoju djecu u kući, molit ćemo Svemilosnog Allaha da nam to upiše u dobra djela i da blagoslovi taj odgoj i brižnost. Ovako ćemo postupati u svim drugim poslovima i djelima – molit ćemo Ga da primi naša djela, jer On sve čuje, zna i blizu je. On čuje ono što govorimo i zna ono što naumimo i mislimo.

Nakon ove dove, Ibrahim, a. s., i njegov sin Ismail, a. s., uputili su dovu Svemilosnom Allahu za svoje dobro i dobrobit svojih potomaka, tražeći od Allaha da im pomogne da budu pravi muslimani – predani i pokorni, da sve prepuste Uzvišenom Allahu, pa da On, po Svome htijenju, odredi kako će šta i kada biti. I mi smo dužni da predamo i prepustimo svoj cjelokupni život Svemoćnom Allahu, jer On sve zna, a mi baš ništa ne znamo.

IBADET JE PROPISAN ZA DOBROBIT ČOVJEKA

Ibrahim i Ismail, a. s., mole Uzvišenog Allaha prilikom gradnje Kabe da ih uputi na ispravan put ibadeta, jer ibadet je propisan za dobrobit čovjeka i sve njegove koristi vraćaju se samo njemu. Uzvišeni Allah nema nikakve koristi od ibadeta Svojih robova i On ne ovisi o njima, niti o njihovim djelima, nego ljudi ovise o Svemoćnom Allahu i u potrebi su da Mu robuju i čine ibadet. Zašto je to tako? Zato što ih On opskrbljuje i potrebna im je Njegova milost i zadovoljstvo.

Iz tog razloga je svaka poslanica, objava i put ka kojem Uzvišeni Allah poziva preko Svojih odabranika, poslanika i vjerovjesnika, a. s., znak Njegove milosti prema ljudima. Da su ljudi svjesni stvarne koristi slijeđenja Božijeg puta i objave, oni bi to svim svojim bićem tražili i priželjkivali, jer u tome je njihov uspjeh i spas.

Nakon toga, Ibrahim i Ismail, a. s., traže od Uzvišenog Allaha u svojoj dovi, koju smo prethodno spomenuli, da ih uputi na iskreno pokajanje, njih i njihove potomke, kad god pogriješe ili iz zaborava loše postupe.

Time je dova postala dio naše svakodnevnice i sredstvo putem kojeg pazimo na Allahovo zadovoljstvo u svakom našem postupku, tražeći od Njega postojanost u dobru i prihvatanje tog dobra i ibadeta od nas.

Ovdje ćemo se prisjetiti i dove Junusa, a. s., kojeg je Uzvišeni Allah izabrao za poslanika u njegovom narodu, pa kada ih je on pozvao da povjeruju u Uzvišenog Allaha i prihvate Njegovu vjeru, oni su ga odbili i pokazali prkos. Tada je Junus, a. s., razočaran u svoj narod i bez nade da će iko od njih povjerovati, napustio grad u koji je poslan, ali bez dozvole svoga Gospodara, te se ukrcao na lađu sa željom da ode u neko bolje mjesto. Za vrijeme putovanja more se uzburkalo i lađa je postala nesigurna, pa je bilo potrebno da je rasterete. Bacali su stvari, ali to je bilo malo, pa su na kraju morali bacati kocku da bace nekoga od putnika. Kocka je više puta pala na Junusa, pa su ga naposljetku i bacili u more. U tom ga je progutao kit koji je slijedio lađu, pa je Junus, a. s., kako nam Kur'an kazuje, u tmini utrobe kita zavapio i molbom se obratio svome Gospodaru: ”I

Zunnunu se, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo kazniti – pa poslije u tminama zavapi: 'Nema boga osim Tebe, hvaljen neka si, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!' – odazvasmo i tegobe ga spasismo; eto, tako Mi spašavamo vjernike.”

Putem dove Junusa, a. s., Uzvišeni nas podučava na koji način da Mu se obratimo u teškim i kriznim situacijama, ukazujući na to da trebamo priznati svoje grijehe i nepravedan odnos prema samima sebi, svjedočeći da nema drugog boga osim Njega, Koji oprašta grijehe i spašava iz najtežih i, za nas, bezizlaznih situacija. Zato je obaveza vjernika da uvijek, kada se nađe u teškoj situaciji, požuri ka Uzvišenom Allahu i predano Ga zamoli riječima: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ – ”Lā ilāhe illā Ente, subhāneke, innī kuntu minez-zālimīn!” (“Nema boga osim Tebe, hvaljen neka si, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!”), pa će Njegov odgovor i intervencija odmah uslijediti.

Iza ovih riječi, koje je Junus, a. s., uputio u svojoj dovi, Sve-milosni Allah dodaje: **”Eto, tako Mi spašavamo vjernike”**, što je jasna poruka da je to dova poklonjena svakom vjerniku koji od Uzvišenog Allaha traži spas, te njeno uslišanje nije ograničeno samo na Junusa, a. s.

ČETRDESET GODINA – PERIOD IZMEĐU DOVE I NJENOG USLIŠANJA

I Musa, a. s., je, nakon svih patnji i muka koje je trpio od faraona i njegovih podanika koji bi ga, kad god bi ih on pozvao

i donio neki novi dokaz, odbacivali i njegove dokaze poricali, zastranjujući sve više i više u zabludi i prelazeći sve granice zla, podigao ruke ka nebu i zamolio svoga Gospodara, o čemu nam Kur'an kaže: **”I Musa reče: ’Gospodaru naš! Ti si dao faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive na ovome svijetu, pa oni, Gospodaru naš, zavode s puta Tvoga! Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesusnu!’”** (Jūnus, 88.)

Dova Musaa, a. s., je sveopća dova protiv svakog silnika i tiranina koji koristi Allahove blagodati da njima prkosi i bori se protiv islama, vjere Allahove, podupirući time nered i nevjerstvo i stavljajući sebe na položaj boga.

Između Musaove, a. s., dove i vremena kada je on zavapio Uzvišenom Allahu, žaleći se na tiraniju faraona i njegovog naroda, pa do potpunog uništenja faraona i njegove vojske potapanjem u moru, proteklo je punih četrdeset godina. To nas upućuje na zaključak da Allah, Svemoćni i Sveznajući, ne zaboravlja, već samo odgađa neke stvari. Svaki silnik i tiranin ima svoj kraj na Zemlji. I to kakav kraj! – kraj mučan i bolan. To će biti kraj i skončanje koje će posvjedočiti upravo oni koji su najviše trpjeli i podnosili nepravdu tog tiranina i silnika, da kroz to vide i osvjedoče se da Uzvišeni Allah drži u Svojoj vlasti svakog zulumčara i da će se On osvetiti svakom oholom i pravdu sprovesti nad svakim osornim. Ova dova je upozorenje bilo kojemu pojedincu koji se potpomaže Allahovim blagodatima u činjenu i širenju nereda i nepravde po Zemlji. Neka se pribere i dobro zna svaki onaj koji, umjesto da koristi Allahove blagodati

i dobra u pokornosti i ibadetu Njemu, koristi Njegove darove u sijanju nereda i griješenju, da ga Allah neće zaboraviti ili pustiti da prođe nekažnjen.

Što se, pak, tiče Sulejmanove, a. s., dove, on je tražio dunjalučka dobra, odnosno vlast, ali je ipak počeo svoju molbu sa traženjem trajne ahiretske vrijednosti, zamolio je Uzvišenog Allaha za oprost grijeha. O tome se u Kur'anu kaže: **”I Mi smo mu to oprostili, i on je, doista, blizak Nama i divno prebiva-lište ga čeka.”** (Sād, 25.)

Sulejman, a. s., je molio Svemoćnog Allaha da mu podari vlast kakvu nikome više neće dati: **”’Gospodaru moj’ – rekao je – ’oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti, uistinu, bogato daruješ!’”** (Sād, 35.) No, da li je to on tražio radi nekog dunjalučkog, materijalnog i prolaznog cilja ili zbog ahireta i zadovoljstva svoga Gospodara? Tražio je takvu vlast kako bi je koristio za širenje Allahove vjere i činjenje plemenitih djela. A nije li to cilj i zadatak kojeg Uzvišeni Allah traži i stavlja pred svakog od nas – da Mu zahvaljujemo na blagodatima kojima nas obasipa tako što ćemo ih koristiti za činjenje dobra i za ibadet, te za suzbijanje nemoralna i grijeha? Ako tako budemo postupali, onda smo izvršili jednu od mnogih obaveza prema Božijim blagodatima.

Prethodno smo naveli neke primjere dova meleka i vjervjesnika spomenutih u Kur'anu. Što se, pak, tiče dova našeg poslanika Muhammeda, sallallahu ‘alejhi ve sellem, one svojim sadržajem obuhvataju dobra dunjaluka i ahireta i sve ljudske poslove i životne potrebe. To nas nimalo ne čudi, jer islam svojom širinom obuhvata i vlada cjelokupnim kretanjima života

u kosmosu. O dovi takvog sadržaja govorit ćemo više u narednom odlomku.

Sadržaj

Prvi dio

Značenje dove	3
Dovom se postiže dobro ili, zbog neznanja, traži štetno i nekorisno	9
Vrijeme dove	11
Dova je srž ibadeta	14

Drugi dio

Dova u Kur'anu	21
Kako u dovi tražiti dunjalučka dobra?	23
Dova i čovjekova slabost.	26
Isticanje dobročinstva u kur'anskim dovama	31
Požurivanje s pokajanjem – jedan od uzroka za brisanje grijeha	35

Treći dio

Dove meleka i vjerovjesnika	39
Dova Adema, a. s.	45
Dova Nuha, a. s.	46
Dova Ibrahima, a. s.. . . .	48
Ibadet je propisan za dobrobit čovjeka.	52
Četrdeset godina – period između dove i njenog uslišanja	54